

J O Z E F K O L L Á R

Odvážné útěky
za železnou oponu

55

minut

mezi životem
a smrtí

MLADÁ FRONTA

JOZEF KOLLÁR

55 minut mezi životem a smrtí

J O Z E F K O L L Á R

Odvážné útky
za železnou oponu

55

minut
mezi životem
a smrtí

MLADÁ FRONTA

Přeložila Drahomíra Smutná

© Jozef Kollár, Elpeka s.r.o., 2017

Translation © Drahomíra Smutná, 2017

ISBN 978-80-204-4198-0

*Tato kniha je věnována všem, kdo se navzdory
nepřízni osudu pokusili změnit své životy.*

Téma uprchlíků je čím dál aktuálnější. V roce 2015, kdy vznikala tato kniha, nabylo na naléhavosti víc než za minulé roky a desetiletí. Na Slovensku ani v Česku bychom neměli zapomenout na to, že zejména v letech 1968 a 1969, až do uzavření státních hranic, pomohla našim lidem na cestě za svobodou západní Evropa. Na druhou stranu, současný příliv migrantů ze zemí třetího světa bude pokračovat, dokud se jejich vlády nestanou stabilnější a neposkytnou jim lepší život. Právě o stabilizaci v těchto zemích by měly mocnosti usilovat ze všech sil. Problémy uprchlíků nevyřeší velkorysý stát, který jim nabídne „pouze“ zázemí, právě naopak, na obou stranách bude problémů jen přibývat. V bývalém Československu jsme se šance na demokracii dočkali až po listopadu 1989 a hlavně po rozpadu České a Slovenské Federativní republiky 1. ledna 1993. Jak jsme své šance využili, na to si musíme odpovědět sami.

Fuerteventura, 20. června 2015

V KAŽDÉM ÚTĚKU JE SKRYTÝ NÁVRAT...

To se o útěcích zpívá v písni Dnes už vím, která začátkem osmdesátých let minulého století patřila v Československé socialistické republice k hitům. V případě lidí, kteří ilegálně překročili hranice, protože jinak neměli šanci se na Západ dostat, byla slova písně dlouhá desetiletí jen zbožným přáním a romantickou nostalgickou představou. V dobách budování reálného socialismu mohli svůj návrat prožívat jen ve vzpomínkách, při nichž se jim svíralo srdce, protože žádná možnost dostat se domů neexistovala. Po domově tesknil i významný spisovatel a novinář Ladislav Mňačko, který po násilném vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968 žil v emigraci v rakouském Eisenstadtu. A přestože je toto šedesátitisícové město vzdálené od Bratislavy přibližně sedmdesát kilometrů, autor známých románů Smrt si říká Engelchen a Jak chutná moc, které podle mého názoru patří do světové literatury, se domů vrátit nemohl. Kdyby to udělal, státní tajná bezpečnost by ho zatkla a uvěznila. Mňačkovi přátelé vzpomínají, že když mu bylo po slovenské metropoli hodně smutno, zajel do malého pohraničního městečka Hainburg a odtud se smutně díval na Bratislavský hrad.

Tolik štěstí, aby na rodnou hroudu aspoň dohlédl, neměl Robert Hutyra, dvojnásobný mistr Československa a vítěz mnoha zahraničních závodů v cyklistice. V roce 1983

spolu s manželkou Janou, synem Richardem a dcerkou Janičkou odletěli za svobodou v horkovzdušném balonu, který sestrojil Robert, zatímco manželka ušila obal. Po roční emigraci v Rakousku byli nuceni vysněnou zemi kvůli bezpečnosti dětí opustit a přestěhovat se až do USA. Proč musel jejich balon, obrazně řečeno, letět dál, to se dozvíte v této knize. Je věnována nejen rodině Hutyrů, ale i mnoha dalším odvážlivcům, kteří se nevzdali svých snů a rozhodli se hledat nový domov. Svými nápaditými útekami – jelikož legálně se za železnou oponu do svobodného světa dostat nemohli – se navždy zapsali do historie jako nepokoření.

V OSMDESÁTÝCH LETECH BYL VOLNÝ UŽ JEN VZDUCH

Vyprávění Roberta Hutry

Do koše balonu jsem naložil čtyři propanbutanové láhve. Spočítal jsem si, že jedna zajistí start, další dvě let a s poslední přistaneme. Nafoukl jsem balon do tří čtvrtin studeným vzduchem, to mi trvalo deset minut. Potom jsem studený vzduch začal ohřívat pomocí hořáku a balon rychle vystoupal do výšky sedmipatrové budovy. Kotvy byly napnuté k prasknutí. Všichni čtyři jsme nastoupili do koše o rozměrech jeden krát jeden metr.

„Tak ať to vyjde,“ zašeptala moje žena, neviděl jsem jí do očí. Přerázl jsem kotvicí lana a balon s námi doslova vystřelil ze země, která ztratila naši důvěru. Vůbec jsem netušil, jak dlouho potrvá, než přistaneme.

Byl pozdní večer 6. září 1983. O den později zemře Boris Hagelin, švédský vynálezce šifrovacích strojů. Polskému odboráři a vůdci Solidarity Lechu Wałęsowi bude udělena Nobelova cena za mír. O dvanáct dní později ostrovy Svatý Kryštof a Nevis získají nezávislost na Velké Británii. My jsme právě vložili úplně všechno do toho, abychom získali nezávislost na socialistickém Československu. Je mi devětatřicet, manželce Janě šestatřicet, dcerka Jana má čtrnáct a syn Richard jedenáct.

Musí to vyjít.

KDO SE VZEPŘEL, ŠEL DO BASY

Jednou někdo řekl, že není dobré vracet se do vzpomínek, protože se stáváte jejich zajatci. Náš život se odvíjí dopředu jako film. Občas se zasekne, přepálí a přiměje nás k zamyšlení. Opravdu děláme to, oč se pokoušíme, dobře, anebo bychom to mohli udělat jinak? V dětství jsem neměl na výběr. Nejvíc v životě jsem se nadřel od svých šesti let do jedenácti. Vyrůstal jsem na východě Slovenska ve vesničce Lúčka u Spišského Podhradí o pouhých deseti domech. Sedláka s deseti hektary půdy tu považovali za kulaka. Měli jsme tři koně. Každé ráno před školou jsem jim musel v maštali vyházet hnůj a napojit je. Potom přišly na řadu krávy, těch bylo šest. A to samé mě čekalo i večer. Takový život bych nikomu nepřál. Vlastně to ani nebyl život, jen neustálý boj o přežití.

Nerad na to vzpomínám. Když jsem byl o něco starší, začal jsem intenzivněji vnímat, co se okolo mě děje. Na východě jsme byli papežštější než papež. Na cestě z Karlových Varů do Prahy stál jeden agitační poutač s heslem *Se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak*, z Prahy do Žiliny byste jich napočítali deset, cestou do Popradu dvacet a z Popradu dál k ukrajinské hranici stál každé tři kilometry jeden. Probíhala kolektivizace, lidé byli nuceni vstupovat do Jednotných zemědělských družstev. Mnozí to odmítali, báli se, že budou žít ještě víc než dosud. Když přišli komunisté agitovat, někteří se

schovali v lese. Byly známé i případy, kdy lidi spouštěli ve vědru do studny, jen aby je přinutili podepsat členství v družstvu. Světlé zítřky... Na jihu Slovenska si sedlák po letech celoživotní dřiny koupil traktor, který mu v únoru 1948 sebrali. V Košicích byl předsedou krajského výboru komunistické strany soudruh, který se považoval za boha. Rozhodoval o životě a smrti. Nás živila půda a domácí zvířata. Jednou otce někdo večer upozornil, aby druhý den ráno nevypouštěl slepice na dvůr, protože přijde inspektor a vypočítá nám kontingent, který jsme museli odevzdat. Opravdu přišel a spočítal, že máme dvanáct slepic, ovšem včetně kohoutů, a chtěl po nás 365 vajec od každé „slípky“. Abychom to mohli splnit, museli jsme kupovat vajíčka v obchodě, seškrabávat z nich razítka a odevzdávat je jako kontingent. Kdo se vzepřel, šel do basy. Lidem přehazovali seno ve stodolách, jako by tam ukrývali zlaté jehly. O našich osudech rozhodovali dva nebo tři lidé a nikdy nikoho za to neodsoudili. A už ani neodsoudí, tak jako v nedávné současnosti. Historie se holt opakuje.